

N:o 10.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 Jan. 1873, kl. 2 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, om anvisande af anslag till Sveriges deltagande uti innevarande års verldsutställning i Wien; Gifven Stockholms Slott den 24 Januari 1873.

Uti särskild under den 2 Februari sistlidet år till Riksdagen aflåten nådig Proposition åskade Kongl. Maj:t, att Riksdagen måtte till utgående under innevarande år ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 30,000 riksdaler, hvaraf 20,000 riksdaler skulle, på sätt och under vilkor Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, utdelas såsom understöd åt visse lärare vid de tekniska undervisningsanstalterna i riket, åt andra personer, hvilka till följd af sina insigter eller eljest kunde anses utöfva mera allmän inverkan på industriens utveckling, samt åt skicklige och redbare arbetare, för att såmedelst sätta dem i tillfälle att besöka den internationela utställning af industri- och konstalster, hvilken detta år kommer att den 1 instundande Maj öppnas i Wien, samt 10,000 riksdaler i mån af behof användas till inrättande af en svensk byrå derstädes, till hvilken under utställningen svenske industriidkare och arbetare kunde vända sig för erhållande af nödiga upplysningar och anvisningar att finna hvad som för en hvar, med hänsyn till hans yrke, förtjenade största uppmärksamhet.

Sedan denna framställning, enligt Riksdagens skrifvelse den 11 Maj sistlidet år, angående reglering af utgifterna under riksstatens sjetta hufvud-

titel, blifvit af Riksdagen bifallen, inkom från den af Kongl. Maj:t förordnade nämnd för Sveriges deltagande i 1872 års verldsutställning i London en underdånig skrifvelse af den 25 i samma månad, deruti nämnden, med anmälan af de åtgärder densamma vidtagit i syfte att söka verka för deltagande från Sveriges sida jemväl uti den internationela konst- och industriutställningen i Wien, samt med tillkännagifvande att ett lifligt intresse för denna utställning visat sig hos flere af landets mest framstående industriidkare, hvilka ej blott förklarar sig villige att i utställningen deltaga med det förnämsta af sina alster, utan ock till bestridande af de med transport, platshyra och anordning m. m. förenade kostnader tecknat bidrag, då uppgående till omkring 20,000 riksdaler, — i underdånighet anhöll, att för ifrågavarande fosterländska företags värdiga utförande måtte få påräknas Statens mellankomst medelst materielt understöd i flera uppgifna hänseenden.

I anledning af den af förbemälda nämnd sålunda gjorda framställning fann Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 1 sistlidne Juni godt att dels medgifva fraktfrihet å Statens jernvägar för utställningsföremålen, dels förklara sig vilja framdeles taga i nådigt öfvervägande, huruvida för nyssnämnda föremåls afgiftsfria transport till tysk Östersjö-hamn något Kronans fartyg kunde blifva tillgängligt, äfvensom under viss förutsättning ställa till nämndens disposition ett belopp af högst 8,000 riksdaler till aflöning åt den person, som komme att såsom kommissarie vid utställningen användas.

Emellertid bildades af de svenska konst- och industriidkare, hvilka förklarar sig vilja i omförmälda verldsutställning deltaga, en särskild komité, hvilken uti en till Kongl. Maj:t den 27 sistlidne September ingifven skrift, bland annat, anförde:

att, ehuru det understöd, som genom ofvanberörda nådiga beslut lemnats, i ganska väsentlig mån bidragit att underlätta ett landet värdigt deltagande i den ifrågavarande konst- och industriutställningen, samt ehuru ofvanomförmälda teckning af frivilliga bidrag för samma ändamål vunnit en sådan tillökning, att den då uppginge till omkring 40,000 riksdaler, och med temlig visshet kunde antagas komma att ytterligare ökas med 10,000 riksdaler, förhållanden dock inträdt, hvilka gjorde de sålunda disponibla tillgångarne otillräckliga;

att, sedan en närmare kännedom inhemtats om det med synnerlig omsorg utarbetade programmet för nämnda utställning, om de utomordentligt stortartade tillrustningar, som för detta programs utförande egt rum, om de lättnader som blifvit deltagarne i utställningen beredda, samt om det lifliga intresse, med hvilket inbjudningen til densamma besvarats af *alla* öfriga civiliserade länder utan undantag, den åsigt syntes hafva vunnit insteg, att ett uteblifvande från ifrågavarande täflan med andra nationer skulle kunna tydas

såsom ett bevis, att Sverige, oaktadt sin naturrikedom och den höga ståndpunkt dervarande industri intoge, icke skulle förmå att i denna täflan deltaga;

att känslan häraf framkallat en sträfvan att värdigt häfda den inhemska industriens auseende, som i mer än ett hänseende måste vara glädjande för fosterlandsvännen, såsom ådagaläggande på samma gång medvetande om förmågan att kunna bestå i täflan med industriens stormakter, som ock insigt om nödvändigheten att, oafsedt dermed förenade, oftast betydliga uppoffringar, sprida kännedom om och söka en marknad för den inhemska industriens alster äfven utanför de trängre gränser, inom hvilka desamma hittills i allmänhet funnit afsättning;

att en naturlig följd af härigenom föranledda, mot förväntan talrika anmälningar till deltagande i oftanämnda utställning dock blifvit, att det ursprungligen derför afsedda utrymme inom utställningslokalerna, likasom, enligt hvad redan förut vore antydt, de medel, hvilka för bestridande af de med utställningen förenade kostnader kunde disponeras, befunnits otillräckliga;

att förstnämnda brist, enligt hvad den af komitéen utsedda kommissarie för utställningen vid besök i Wien inhemtat, blifvit afhulpen derigenom, att sedan från grannriket Danmark, som sist af alla europeiska stater anmält sig till deltagande i utställningen, så talrika anmälningar ingått, att det enda inom expositionspalatset odisponerade utrymme befunnits för detta land alldeles otillräckligt, samt den danska utställningskomitéen beslutit, att, utan afseende å den betydliga kostnaden, bereda sig egen utställningslokal å en af de invid nyssnämnda palats befintliga gårdar, tillfälle sålunda erhållits att gifva den svenska afdelningen den tillökning i utrymme, som med hänseende till utställningsföremålens mängd och beskaffenhet af behovet påkallats; hvarförutom den kejsrerliga österrikiska generaldirektören för denna utställning med den mest förekommande beredvillighet erbjudit Sverige plats för åtskilliga af dess mest framstående utställningsföremål under den dôme, som bildar utställningspalatsets midtelparti och hedersrum;

samt att bemälda generaldirektör, väl ej såsom vilkor för tillmötesgåendet i detta och flera andra uppgifna hänseenden, men såsom önskningsmål, bland annat hemställt, att från Sverige måtte utställas ett folkskole-hus med dertill hörande, fullständiga inventarier och undervisningsmateriel, äfvensom att en särskild byggnad måtte uppföras för utställning och försäljning af konserverade fiskprodukter, hvilka, hittills nästan okända inom sydöstra Europa, enligt sakunnige personers omdöme, borde derstädes kunna påräkna en mycket betydande marknad; att den till en svensk byrå utan ersättning upplåtna lokal måtte uteslutande förses med sådana svenska möbler, hvilka, tillverkade såsom husslöjd, redan ådragit sig uppmärksamhet i utlandet; att en från Motala mekaniska verkstad till utställning anmäld ångslup om 8 hästkrafter måtte under utställningstiden hållas i gång å Donau eller annat vattendrag inom staden

Wiens område, för att såmedelst lära allmänheten att rätt uppskatta detta utmärkta, inom Österrike hittills i denna form okända fortskaffningsmedel, för hvilket likaledes utan tvifvel en liflig afsättning derstädes skulle kunna beredas; äfvensom att komitén måtte i öfrigt verka för ett möjligast sakrikt deltagande från Sveriges sida uti de specialutställningar, till hvilka förslag framstälts uti §§ III—VIII af det för denna utställning utfärdade, vid komiténs skrifvelse i Svensk öfversättning fogade program.

Då, för att kunna gifva Sveriges deltagande i verldsutställningen i Wien en omfattning, hvilken någorlunda tillfredsställande motsvarade de anspråk, som, enligt hvad här ofvan anförts, numera blifvit å densamma framställda, skulle, efter en ungefärlig beräkning, erfordras ett omkring tre gånger större belopp, än det öfver hvilket komitén egde att förfoga; då ett förnyadt vädjande till landets industriidkare i syfte att söka genom frivilliga bidrag fylla ifrågavarande behof svårigen syntes kunna lyckas, helst flertalet af de mest framstående bland dessa industriidkare redan lemnat ganska betydliga belopp, oberäknadt den vida större utgift som af dem anmälda utställningsföremåls tillverkning och för dessa prydliga utställningar erforderliga "montrer" m. m. toge i anspråk, samt för öfrigt den tidrymd, inom hvilken de åtgärder, som betingade ett värdigt uppträdande från Sveriges sida vid denna utställning, ovilkorligen borde vara afslutade, vore alltför kort, för att medgifva ett afvaktande af det resultat, som genom en dylik förnyad uppmaning kunde vinnas, samt då derjemte ej få, och dessa ingalunda de minst betydliga af de för ifrågavarande utställning förekommande kostnader utgjordes af sådana, som mera afsåge att lemna en bild af Sveriges nuvarande kulturtillstånd, än att bereda idkare af landets hufvudnäringar direkta fördelar, funne komitén sig med hänsigt jemväl till de anseliga statsanslag, som inom andra, Sverige i folkmängd och öfriga hänseenden närmast liknande länder för deltagandet i denna verldsutställning anvisats, böra i den inhemska industriens sanna intresse i underdånighet anhålla, att till komiténs förfogande måtte ställas ett belopp af 100,000 riksdaler, för att användas till befrämjande af Sveriges värdiga uppträdande vid 1873 års internationela utställning i Wien, under förpligtelse för komitén att detsamma efter utställningens slut redovisa; hvarjemte komitén i sammanhang härmed hemställde att, till beredande af en ej obetydlig besparing, de af den svenska komitén för numera afslutade nordiska konst- och industriutställningen i Köpenhamn anskaffade inventarier och till dekorering använda effekter måtte för begagnande inom den svenska afdelningen vid den stundande verldsutställningen i Wien få disponeras samt efter sistnämnda utställnings slut återlemnas.

Kongl. Maj:t, som den 8 sistlidne Oktober tog detta ärende i öfvervägande, fann, med anledning af sistberörda framställning, godt i nåder förordna,

att de af komitén för Sveriges deltagande i Nordiska industri- och konstutställningen i Köpenhamn anskaffade inventarier och till dekorerings använda effekter, som kunde begagnas inom svenska afdelningen vid verdensutställningen i Wien, skulle mot qvitto ställas till sökande komiténs förfogande, med skyldighet för sistnämnda komité att för samma inventarier och effekter framdeles redovisa; men ansåg framställningen i öfrigt icke kunna annorlunda bifallas, än att Kongl. Maj:t tillförsäkrade komitén rättighet att för bestridande af kostnaderna för Sveriges deltagande uti ifrågavarande verdensutställning få i Statskontoret åtnjuta kredit till belopp af högst 25,000 riksdaler.

Uti en till Kongl. Maj:t den 7 innevarande månad ingifven skrift har förbemälda komité för Sveriges industri- och konstidkares deltagande uti verdensutställning i Wien detta år nu å nyo påkallat Kongl. Maj:ts uppmärksamhet å denna angelägenhet, samt i sådant afseende andragit:

att då komitén hos den myndighet, som af Hans Maj:t Kejsaren af Österrike fått sig anordnandet af verdensutställningen anförtrodt, anhöll om ett utrymme af 7,000 kvadrattots golfyta, sådant skedde ej utan farhåga, att detta utrymme skulle blott med svårighet kunna på ett landets industri värdigt sätt fyllas, alldenstund komitén trodde sig känna, att, om än åtskillige af landets mest framstående industriidkare förklarar sig hugade att deltaga i denna utställning, dock hos de större flertalet bland desamma trötthet vid ifrågavarande, nog ofta återkommande täflingsmöten vore rådande, äfvensom att den för näringarne lyckliga konjunktur, hvilken för närvarande förefunnes, och den deraf framkallade lifliga efterfrågan af snart sagdt alla industriens alster på samma gång nekade producenten tid att egna nödig omsorg åt frambringande af föremål, värdiga att förevisas och deltaga uti täflan vid en verdensutställning, som den föranledde honom att underskatta behovet af ökad afsättning och beredande af vidgade kretsar derfor;

att erfarenheten dock jäfvat denna farhåga, enär det utrymme, som begärts af de utställare, hvilka anmält sig till deltagande i denna verdensutställning, flerdubbelt öfverstege det, som komitén ursprungligen beräknat samt, — oaktadt det sedermera lyckats komitén att dels uti de storartade tillbyggnader, hvilka generaldirektören för utställningen, med anledning af det öfver all förväntan talrika tillloppet af utställare från verdens alla delar, låtit uppföra, dels ock uti 5 olika genom komiténs försorg anskaffade eller såsom utställningsföremål anmälda hus, bereda tillgång till omkring 30,000 kvadrattots golfyta, — komitén likväl funne svårighet att inrymma samtliga de föremål, som blifvit anmälda och kunde antagas förtjena deltaga i utställningen, hvarjemte ett måhända ännu mera öfvertygande bevis om intresset för densamma vore gifvet af det ansenliga, numera till 63,874 riksdaler 36 öre uppgående penningbelopp, som dels af åtskilliga korporationer, dels af enskilde personer till

komitén öfverlemnats såsom bidrag till bestridande af de med deltagandet i utställningen förenade kostnader;

att emellertid den erfarenhet, som vid föregående verldsutställningar vunnits, nog samt ådagalade otillräckligheten af nyssnämnda belopp, äfven med den enklaste anordning af utställningsföremålen, och detta så mycket mera som åtskilliga ganska betydliga, vid de föregående utställningarne okända utgifter, såsom platshyra med öfver 24,000 riksdaler, dryg jernvägsfrakt, omlastningskostnader med mera dylikt tillkomme vid denna utställning; hvarförutom stegrade pris å arbete och å nära nog alla materialier likaledes utöfvade ett väsendtligt inflytande;

att, oaktadt nu anförda förhållanden och ehuru Sverige syntes vid verldsutställningen i Wien komma att så till antalet af utställare som ännu mera till mängden och beskaffenheten af utställda föremål samt det utrymme, det komme att upptaga, blifva fullständigare representeradt än någonsin tillföre, komitén dock hyste den förhoppning att genom iakttagande af noggrann hushållning, genom den besparing som uppkomme deraf att, enligt öfverenskommelse med komitén för Norges deltagande i utställningen, för båda länderna gemensamma kommissarier antagits, samt genom anlåtande af åtskilliga för komitén kostnadsfria biträden, hvilka med förekommande beredvillighet ställt sig till komiténs disposition, det skulle lyckas komitén att åvägabringa deltagandet i utställningen med jemförelsevis billig kostnad;

men att då denna kostnad, som af lätt insedda skäl icke kunde på förhand med full noggrannhet bestämmas, likväl, enligt deröfver uppgjord approximativ beräkning, antagligen komme att uppgå till 165,000 riksdaler eller omkring 100,000 riksdaler mer än det belopp, öfver hvilket komitén egde att förfoga, komitén funne sig, på grund af hvad i ämnet nu andragits och under åberopande af de ytterligare skäl, som komitén framhållit uti förutnämnda den 27 sistlidne September i underdånighet ingifna skrift, böra hemställa, det Kongl. Maj:t måtte täckas till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af ett förslagsanslag af 100,000 riksdaler att användas för ifrågavarande ändamål, med skyldighet för komitén att beloppet efter utställningens slut redovisa.

Redan uti förutnämnda nådiga proposition den 2 Februari 1872 anmärktes, att, om Sverige begagnade sig af tillfället att få vid ifrågavarande utställning framlägga prof på sina förnämsta naturalster, såsom malmer, stenarter, skogsprodukter och sädesslag, de vackraste resultaten af husslöjdens, fabrikerernas och manufakturernas verksamhet samt undervisningsmateriel m. m., äfvensom uppvisa arbeten af utmärkta svenska konstnärer, sådant skulle vara i flera hänseenden för fäderneslandet nyttigt samt bidra till höjande af det berättigade anseende, svenska nationen åtnjöte såsom ett i odling och konstflit högt stående folk. Detta oaktadt ansåg Kongl. Maj:t sig då icke böra af

Riksdagen äska de medel, som skulle sätta Sverige i tillfälle att genom utställande af föremål deltaga i expositionen, hvilka medel antogos uppgå till ungefär samma belopp, som komitén nu, enligt hvad ofvan förmäles, beräknat.

Väsentligen förändrade förhållanden hafva sedan dess inträdt. Då ifrågasattes, att från Statens sida skulle tagas första steget för åstadkommande af Sveriges deltagande uti utställningen. Nu har det visat sig, att detta deltagande inom landet omfattas med ett vida större intresse, än man vågat hoppas, och att korporationer och enskilde villigt underkastat sig uppoffringar, på det Sverige måtte kunna vid utställningen värdigt uppträda. Deras bidrag hafva betäckt en icke obetydlig del af den för ändamålet erforderliga kostnad, till hvars bestridande enda utvägen i början syntes vara att anlita statsmedel. Den omständigheten, att numera icke allenast Danmark utan äfven brödrafolket beslutit sig för deltagande i utställningen, innefattar dessutom en kraftig maning för Sverige att icke ensamt vid denna täfning uteblifva.

På grund häraf och då ett deltagande i utställningen, som värdigt motsvarar Svenska nationens nuvarande ståndpunkt, icke kan åstadkommas med mindre än att de enskildes sträfvanden härför af staten understödjas, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen:

att, såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för Sveriges deltagande uti den internationela konst- och industriutställningen i Wien innevarande år, till Kongl. Maj:ts förfogande ställa och till utgående innevarande år å Riksgäldskontoret anvisa ett förslagsanslag till belopp af Ett hundra tusen riksdaler, deruti inbegripna af Kongl. Maj:t tillförsäkrade bidrag å dels 8,000 riksdaler och dels 25,000 riksdaler.

De ärendet tillhörande handlingar skola vederbörande Utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Axel Bergström.

Utdrag af Protokollet öfver Civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 24 Januari 1873.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
 Hans Excellens, Herr Statsministern för utrikes ärendena *Björnstjerna*,
 Statsråden: *Bredberg*,
 Berg,
 Friherre *Leijonhufvud*,
 Wærn,
 Wennerberg,
 Bergström,
 Friherre *Alströmer*,
 Weidenhielm.

Departements-chefen, Statsrådet *Bergström* föredrog i underdånighet:

i:o.

En af nämnden för Sveriges deltagande uti den internationela konst- och industri-utställning, som komme att under innevarande år ega rum uti Wien, ingifven underdånig framställning, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af ett förslagsanslag å ett hundra tusen riksdaler, att af nämnden för ändamålet användas mot redovisnings-skyldighet.

På grund af hvad i detta ärende förekommit och då ett deltagande i utställningen, som värdigt motsvarade svenska nationens nuvarande ståndpunkt, icke kunde åstadkommas, med mindre än att de enskildes sträfvande härför af Staten understöddes, hemstälde Stats-Rådet, att Kongl. Maj:t täcktes medelst nådig proposition föreslå Riksdagen

att,

att, såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för Sveriges deltagande uti den internationela konst- och industri-utställningen i Wien innevarande år, till Kongl. Maj:ts förfogande ställa och till utgående innevarande år å Riksgäldskontoret anvisa ett förslagsanslag till belopp af Ett hundra tusen riksdaler, deruti inbegripne af Kongl. Maj:t tillförsäkrade bidrag å dels 8,000 R:dr och dels 25,000 R:dr.

Med bifall till hvad af Stats-Rådet sålunda hemställt blifvit, behagade Hans Maj:t Konungen befalla, att nådig proposition i ämnet, så lydande som bilagan Litt. A. till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen i vanlig ordning aflåtas.

Ex protocollo

W. Th. Strokirck.